

О. В. НИЧИПОРЕНКО

Інститут законодавства Верховної Ради України, м. Київ

ЗАКОННІ ІНТЕРЕСИ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ЯК ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Наукові праці МАУП. Серія Юридичні науки, 2017, вип. 53(2), с. 72–81

Сучасні теоретико-методологічні правові підходи щодо з'ясування сутності поняття “інтерес” тісно пов'язуються з національною безпекою, суверенітетом і територіальною цілісністю, мірою захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, з'ясуванням викликів, ризиків і небезпек, що постали перед Україною як незалежною країною.

Необхідність з'ясування змісту поняття “законні інтереси платників податків” пов'язується насамперед з теоретико-методологічною значущістю зазначеного терміна в системі правового знання, окремих галузях права, а також у зв'язку із завданнями реформування Державної фіскальної служби України, формуванням вітчизняної моделі толерантної співпраці основних суб'єктів податкових правовідносин відповідно до усталених моральних, ціннісних і правових стандартів.

Дослідження проблематики теоретико-методологічних засад становлення та розвитку вітчизняної правової науки здійснюється представниками різних галузей права. Вихідну теоретико-правову основу статті склали, зокрема, наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників: С. В. Бобровник, О. М. Буханевича, В. К. Гіжевського, М. І. Михальченка, В. І. Муравйова, М. П. Недюхи, Н. М. Оніщенко, Ю. І. Римаренка, А. О. Селіванова, М. П. Федоріна, Ю. С. Шемшученка, Дж. Ролза та ін.

З'ясуємо зміст поняття “законні інтереси платників податків” у його людиноцентристській інтерпретації.

Поняття “інтерес” та його похідні — “соціальний інтерес”, “національний інтерес”, “державницький інтерес”, “законний інтерес”, “політичний інтерес” є, як відомо, предметом міждисциплінарних досліджень, зокрема, таких наук, як соціальна філософія, політологія, соціологія, психологія, теорія права і держави, наука державного управління тощо, що обумовлює, з одного боку, надзвичайну варіативність змісту зазначеного поняття, а з другого — складність визначення в предметно обумовленій специфіці наукового знання.

Прийнято вважати, що визначальною підвалиною з'ясування сутності поняття “інтерес” як багатоаспектної міждисциплінарної категорії є виявлен-

ня специфіки характеру зв'язків у політико-правовій площині “інтереси – влада – управління” [1], реалізація можливостей державницького [2], національного [3] та політичного потенціалу народу як джерела влади [4], складової євроінтеграції та геополітики [5], ідеології державотворення [6], лобювання як політико-правового засобу й інституту, позаправового, латентного та вузькогрупового тиску [7], обґрунтування теоретико-евристичного потенціалу правової ідеології як складової правової політики [8], правології [9], характеру відносин “особистість – суспільство – держава”, першовитоки яких обумовлюються внутрішньою природою індивіда та об'єктивною природою соціальних закономірностей [10] тощо.

Названі вище теоретико-методологічні підходи мають своїм наслідком множину визначень терміна “законний інтерес”, які можна звести до трьох основних значень, згідно з якими законні інтереси: а) мають винятково індивідуальний характер [11, 39]; б) є деперсоніфікованими сутностями [12, 14]; в) являють собою поєднання персоніфікованих і деперсоніфікованих ознак, що доводить їх дуалістичний характер [13, 136].

Сутність державницького інтересу вітчизняні науковці вбачають у природному праві держави на особливе виявлення власного інтересу, спрямованого на: а) адекватну репрезентацію інтересів громадянського суспільства; б) всебічний розвиток політичної свідомості і культури народу; в) створення державного апарату як засобу реалізації цілей держави [14, 290]. При цьому втілення державницького інтересу має відбуватися на основі загальнолюдських цінностей – людяності, цивілізованого гуманізму, соціальної та національної справедливості, віротерпимості, широкого народного представництва, патріотизму тощо [14].

Реалізація державницьких інтересів невіддільна від розроблення та втілення в життя державницької ідеології [14], правової ідеології, в основу якої покладено національний інтерес [8, 58].

Державницький інтерес, як ідеологічний феномен, покликаний: а) формувати державницький ідеал, визначити основні ціннісні пріоритети державного життя; б) розробляти певну парадигму державницького життя: модель теперішнього етапу та пов'язаного з ним бажаного майбутнього; в) обґрунтувати засоби та шляхи побудови запропонованої моделі; г) знайти носія, виконавця поставленої мети, вказати, які соціальні суб'єкти мають відігравати провідну роль, а які – допоміжну, а також визначити особливості дії кожної соціальної групи, класу чи верстви, клану, партії тощо, способів їх взаємовпливу та взаємодії – органічної чи контрадикторної; д) координувати, узгоджувати соціально-класові інтереси в частині досягнення консенсусу, становлення громадянського миру та злагоди [15, 293].

Реалізація сутності державницької ідеології вбачається у забезпеченні її базових функцій – апологетичної, критичної та футурологічної [15].

Натомість призначення правової ідеології як засобу реалізації державницького інтересу полягає у забезпеченні функціонування життєво важливих функцій суспільства – адаптації, інтеграції, ціледосягання, відтворення структури та зняття соціальної напруги [8, 218].

Сфера національних інтересів передбачає створення механізму “самозбереження нації та держави, створення максимально сприятливих умов для її цивілізаційного розвитку” [14, 290] шляхом розроблення та реалізації правової політики України [16].

Сучасні теоретико-методологічні правові підходи щодо з'ясування сутності поняття “інтерес” тісно пов'язуються з національною безпекою, суверенітетом і територіальною цілісністю, мірою захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, з'ясуванням викликів, ризиків і небезпек, що постали перед Україною як незалежною країною.

У сучасному суспільстві інтереси людини невіддільні від її прав і обов'язків, відповідальності, що пов'язується з її діяльністю як біосоціальної істоти. Відповідно раціональна діяльність людини має підлягати моральній і правовій оцінці, характеризуватися у термінах добра і справедливості чи зла і порочності, норми чи аномії, сумлінності чи збоченості. Зазвичай у підпорядкуванні діяльності як засобу реалізації певного інтересу в частині досягнення індивідуального чи загального блага.

У науковій літературі розрізняють індивідуальні інтереси як первинні, визначальні та групові (національні, регіональні, місцеві, суспільні, релігійні, відомчі тощо), як вторинні, тобто такі, що обумовлюються чи зводяться до індивідуальних інтересів. До різновиду індивідуальних інтересів належать також публічні блага — почуття соціальної захищеності, ступінь задоволення діями влади, політичних партій тощо. При цьому інтереси індивіда, як індивідуальні, так і групові, є формою прояву його суспільної сутності та визначаються за ознакою переваги чи корисності певного блага як засобу задоволення потреби [17].

Розглядаючи питання про співвідношення понять “особисті інтереси підприєємців — фізичних і юридичних осіб” та “загального блага”, уявляється доцільним наголосити на відсутності усталеної точки зору науковців: домінують двоїсті підходи.

Так, згідно з представниками класичної інтелектуальної традиції (Р. Нозік, Дж. Ролз, Ю. Габермас та ін.) пріоритетним є індивідуальний інтерес як умова досягнення спільного блага, тоді як М. Сендел, Ч. Тейлор та ін. є прибічниками “вищості” загального блага щодо інтересів людини.

Визначальним аргументом в обґрунтуванні Дж. Ролзом пріоритетності першого із викладених вище двох підходів у частині врахування інтересів людини є необхідність подолання вихідних засад утилітаризму як основної компоненти справедливості в її традиційному розумінні. Утилітаризм, стверджує вчений, оцінюючи соціальні явища, події і факти з точки зору їх корисності, неспроможний задовільним чином пояснити, а тим більше реалізувати основні права і свободи громадян, пояснити соціальну природу суспільства як єдиного цілого, дати відповідь на питання особливостей становлення всезагального блага як системного результату індивідуальних дій його суб'єктів. При цьому останнє твердження розуміється як зорієнтованість суб'єктів соціальної дії на досягнення соціального блага, що розглядається вченим як визначальна характеристика суспільства як кооперативного, впорядковано-

го підприємства. Відповідно міра досягнення соціального блага є похідною від процесу досягнення кооперативної взаємодії, інституціоналізації зв'язків між складовими елементами суспільства згідно з вимогами справедливості, визначальною з яких є відповідність закріплених Основним Законом прав і свобод людини її інтересам. Зазначене в умовах спільного проживання на обмеженій території та природній обмеженості ресурсів і, як наслідок, неминучої конкуренції інтересів формує нову якість справедливості, яку Дж. Ролз визначає як чесність, на відміну від традиційної справедливості, основу якої складає, як відомо, вигода, користь, зиск [18, 121–122].

Справедливість як чесність ґрунтується та реалізується в життєдіяльності суспільства відповідно до вимог низки принципів, основними з яких є: а) конституційно визначена наявність рівних прав (особистісна свобода, свобода слова і думки, совісті, наявність політичних прав тощо; б) публічність (гласність) та в) відсутність загрози примусу. При цьому два останні принципи розглядаються вченим як “моральні складові соціального життя” [18, 124–125].

Мораль в єдності з правом формує новий тип справедливості, благо є публічною формою задоволення усвідомленого (раціонального) вибору (прагнення), а публічність розуміється як опозиція приватній сфері, що передбачає участь громадян у прийнятті рішень, інституціоналізацію діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також контроль за їхньою діяльністю з боку структур громадянського суспільства, формування нових корпоративних відносин, що дає змогу реалізувати соціально значущі інтереси спільними зусиллями держави та їх носіями — громадянами та їх об'єднаннями.

Таким чином, справедливість, за Дж. Ролзом, формує рівні соціальні умови для задоволення потреб людини, окрім випадків нерівного розподілу соціальних благ. Зазначене надає переваги його власникам чи отримувачам, однак не дає підстав характеризувати таке суспільство як соціально несправедливе. Відповідно, соціальна нерівність можлива як певний соціальний стан, а не соціальні очікування чи, скажімо, відносини, які закріплюються певними нормами права, які, надаючи переваги одним, дискримінують інших.

Очевидно, що Дж. Ролзу, аналізуючи особливості трансформації в сучасних суспільствах раціонального вибору у суспільний (публічний) вибір як домінуючу тенденцію соціальних змін останнього півстоліття, вдалося не лише знайти оптимальну соціальну форму втілення справедливості в її розумінні як чесності, а й запропонувати концепцію справедливості, де оціночний потенціал не суперечить її функціональним можливостям. Наведене уможливорює інструментальними, в тому числі й правовими, засобами культивувати, утверджувати й зміцнювати потенціал справедливості в конкурентному суспільстві різноспрямованих інтересів, які ідентифікуються з певними суб'єктами соціальної дії — індивідуальними чи колективними. Зазначене, як стверджує Дж. Ролз, передбачає: а) визначеність у частині розуміння сутності соціального блага та послуг, що мають надаватися державою; б) осягнення зв'язку між формальними процедурами прийняття рішень та характером

можливих індивідуальних і колективних дій відповідно до домінуючих соціально-психологічних типів особистості. Викладене розуміння справедливості означає, що на зміну раціональному вибору з його вимогою максимізації результату (зиску) приходять “принцип середньої корисності” як засіб підвищення стандартів життя, реального доступу більшості до досягнень науки і культури, розсіювання соціальних ризиків і, як наслідок, вирівнювання шансів кожного, що й має знаменувати “загальне благо”.

Розрізняючи абстрактну, процедурну, компенсаторну та розподільчу теорії справедливості, Дж. Ролз віддає пріоритет процедурній справедливості, яка ґрунтується на характері ухвалених політичних рішень, верховенстві права, а також наявності особливого карального механізму як засобу стримання/уникнення посягань на свободу людини. Відповідно політична система, механізми її функціонування та розвитку є основним генератором “загального блага”, його всезагальності та неподільності, адже неможливо, за Дж. Ролзом, скажімо, захист від зовнішньої загрози чи свободу слова як соціальні блага розподілити між окремими громадянами країни. Однак за будь-яких умов справедливість не може бути зведеною до зрівнялівки: адже вона передбачає водночас як правову рівність, скажімо, наявність конституційно визначених прав і обов’язків, так і соціальну, передусім економічну нерівність. В останньому випадку мають бути запропоновані компенсаторні механізми.

Глибинні ж підвалини справедливості закладаються, розвиваються й утверджуються мораллю як загальнолюдською і водночас автономною сутністю, що відповідає природі кожної людини “як вільної і раціональної істоти” [18, 124–125]. Будучи продуктом цивілізаційних змін, мораль у сучасних умовах перетворилася на почуття справедливості і правильності, яке вийшло за межі природних потреб людини, хоча й ґрунтується на обов’язку [18, 412–425]. Зазначене положення може бути інтерпретоване, на наш погляд, як вихід людини на новий рівень свого існування та розвитку, основою якого є потреба самореалізації, самоздійснення людини як вищого творіння Космосу.

Водночас у науковій літературі мають місце й інші концептуальні бачення, які доводять, зокрема, що зазначені два підходи — пріоритетності інтересів особи та “вищості” загального блага — є спорідненими за умови розгляду атрибутивних вимог сталого розвитку як процесу “збільшення можливостей вибору” [19, 95], як засобу реалізації можливостей людини, її прав і свобод. Такий підхід дає змогу врахувати як ідентичності різних соціальних груп, так і відмінності між ними, який, будучи спрямованим на інкорпорацію в суспільство індивідів, різних соціальних груп, не порушує їхніх прав і свобод і може бути визначений, за твердженням відомого канадського вченого В. Кимлічки, як політика “м’якого” лібералізму чи, інакше кажучи, “доброчинної байдужості”. Хоча варто зауважити, що зазначений підхід залишає відкритим питання щодо пріоритетності реалізації інтересів, прав і свобод людини в частині становлення останньої як самодостатнього суб’єкта соціального життя.

Значний теоретико-евристичний потенціал реалізації інтересів людини пов’язується з антрополого-комунікативним розумінням компромісу і конфлікту в праві. Так, зокрема, С. В. Бобровник справедливо вбачає переваги

антрополого-комунікативного підходу в його зорієнтованості на вдосконалення загальної моделі взаємодії людини, держави і суспільства шляхом “визнання партнерства означених суб’єктів, які мають спільну мету — реалізацію різноманіття потреб та інтересів людей; удосконалення правового забезпечення людської комунікації через суттєве зменшення ролі примусу, заборон, обмежень та правокомпромісних засобів; функціонування біполярної моделі соціального життя, у якій соціальна комунікація характеризується двома парадигмами — конфлікту і компромісу” [20, 6].

Теоретико-правовий рівень захисту прав платників податків, реалізації їх законних інтересів полягає у створенні сприятливого підприємницького клімату для розвитку, передусім, малого та середнього бізнесу відповідно до політично визначених пріоритетів процесу соціальних змін, реформування українського суспільства та їх нормативно-правового забезпечення. Зазначений формат захисту прав платників податків накладає певні зобов’язання і на суб’єктів підприємництва, зокрема, в частині готовності до соціального діалогу, утвердженні відносин толерантності і довіри, співтворчості влади і населення, громадян країни як своєрідного показника розвиненості політичної культури. Відповідно основною метою і завданням теоретико-правового рівня захисту прав платників податків, реалізації їх законних інтересів можна вважати гармонізацію взаємозв’язків політики і права [21]. Комунікативне забезпечення консолідованої участі держави і суспільства, громадян країни у процесі формування цінностей, етики ринкового господарювання утверджує правосвідомість як основний регулятор інституціональних зв’язків органів ДФС України та платників податків.

Законні інтереси платників податків за умов демократизації українського суспільства, гуманізації відносин держави і платників податків мають утверджуватися й розвиватися, захищатися під кутом зору теоретико-правового розуміння та нормативно-правової реалізації можливостей людиноцентристського підходу, впровадження публічних форм взаємодії всіх учасників податкових правовідносин та їх (публічних форм) правового регулювання. Людиноцентристський підхід до розуміння прав і свобод платників податків, їх законних інтересів сприяє виробленню різнорівневого правового механізму їх реалізації та захисту, зокрема: теоретико-правового, конституційного, інституціонального, адміністративно-правового та судового.

Законний інтерес платника податків полягає у прагненні досягати та користуватися певним благом у сфері податкових правовідносин у цілях, які не суперечать нормі закону, його букві та духу. До таких благ у частині реалізації законних інтересів платників податків можна, зокрема, віднести: можливість здійснення певної соціально значущої дії, скажімо, відкриття та розвиток власної справи за умов стабільного (визначеного нормою права) податкового законодавства, планування розвитку, передусім, малого та середнього підприємництва відповідно до вимог податкового законодавства, мінімізації витрат, пов’язаних з діяльністю контролюючих та перевіряючих органів, законний інтерес платника податків дисертант визначає як своєрідний правовий дозвіл, як соціальне сприяння реалізації прагнень платника податків досягати та

користуватися певним благом у сфері податкових правовідносин у цілях, які не суперечать закону.

Законні інтереси платників податків, будучи спрямованими на задоволення потреб людини, набувають зазначеного статусу лише в їх зв'язку з обов'язками, що дає змогу, виходячи із чинного законодавчого поля, ідентифікувати, моделювати, прогнозувати поведінку суб'єкта підприємницької діяльності, а також окремої людини як платника податків. Зазначене обумовлює важливість інформаційно-правового наповнення дій платників податків, формування правової культури, фактологічної та правової обізнаності платників податків, що скеровує і водночас унормовує їхню поведінку як громадян країни.

Законність “законного інтересу” як складової правового статусу платника податків полягає не в тому, щоб йому надати норму закону, а в тому, щоб його реалізація не суперечила де-факто нормативно-правовим актам. Відповідно можна стверджувати, що законні інтереси є правовою “субстанцією”, яка обумовлюється правами платника податків, які ґрунтуються, визначаються нормами чинного податкового законодавства. І в цьому сенсі, попри їхню нормативно-правову невизначеність, вони не є такими, що суперечать чинному законодавству. Правова невизначеність законних інтересів не може бути ідентифікована як суперечність закону. У разі ж наявності достатніх правових ознак для констатації стану їх контрадикторності, “законний інтерес” не може вважатися таким.

Законні інтереси платників податків, зважаючи на багатосуб'єктність і різноманітність потенціалу їхньої дії, цілеорієнтовуючу спроможність у частині досягнення блага є потужним засобом забезпечення підприємницької активності в її орієнтації на формування сукупного блага (національного багатства), втілюючись у практиці ринкового господарювання, передусім суб'єктів підприємницької активності, спроможні з часом набувати статусу суб'єктивних прав.

Законні інтереси у сфері податкових правовідносин, будучи багатоманітними за своєю сутністю, формами прояву, цілеспрямованим потенціалом, постаючи своєрідною формою незабороненої діяльності, не спроможні, однак, однозначно визначити законні засоби досягнення цілей підприємницької діяльності. Зазначене не дає можливості, з одного боку, уникати “помилки” підприємницької діяльності, а з другого — обумовлює необхідність існування спеціалізованих інститутів захисту прав і свобод платників податків.

Законні інтереси платників податків, будучи складовими суб'єктивного права, водночас обумовлюються його змістовними і функціональними характеристиками: а) органічним елементом правового статусу платника податку і б) самостійним об'єктом правового забезпечення та охорони. Основні відмінності законних інтересів платників податків від суб'єктивного права полягають у: а) реалізації можливостей для втілення потенціалу законного інтересу всіма законними засобами; б) відсутності визначеної нормативно-правовими актами характеру правової поведінки органів державної влади чи місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо суб'єктів підприємницької актив-

ності, які реалізують законний інтерес, що зорієнтований на досягнення блага у сфері податкових правовідносин; в) можливості використання публічних засобів і методів захисту законних інтересів у разі виникнення загрози їх реалізації.

Класифікацію законних інтересів платників податків як поняття юридичної науки на індивідуальні, корпоративні (колективні) та загальносуспільні (національні) можна здійснювати відповідно до сформульованого визначення в їх співвіднесеності з потребами людини, її правами та свободами, а також суспільством у цілому.

Основними напрямками теоретико-правового забезпечення реалізації законних інтересів, виходячи з сутності права як юридично захищеного інтересу, є: а) розуміння права як втіленої моральності; б) інтерпретація соціальної дії (підприємництва) як такої, що не суперечить усталеним канонам моралі; в) пріоритетність суспільних (публічних) засобів впливу, де визначальне місце відведено праву з його дозволами, примусом і санкціями. При цьому санкції мають розглядатися як єдність взаємовиключних з моральної точки зору сторін — покарання та заохочення.

Джерела

1. Інтереси / Енциклопедія політичної думки [пер. з англ.] Редкол.: К. Сігов, В. Скура-тівський, Л. Фінберг. Київ: Дух і Літера, 2000. С. 150–152; 320.
2. *Римаренко Ю. І.* Державницький інтерес (точка зору вітчизняного етнодержавознавства) // Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корещького; [редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін.]. Київ: Довіра; Генеза, 1996. С. 291.
3. *Недюха М. П., Федорін М. П.* Деякі правові аспекти управління системою забезпечення національної безпеки України [Електронний ресурс] // Вісн. Нац. Академії прокуратури України. 2010. № 2. С. 24–29. URL: <http://www.ap.gp.gov.ua/ua/pdf/0066.pdf>
4. *Михальченко М.* Інтереси політичні // Політична енциклопедія; [редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін.]. Київ: Парламент. вид-во, 2011. С. 295–296.
5. *Муравйов В. І.* Гармонізація законодавства України з правом Євросоюзу // Україна – Німеччина: розвиток законодавства в рамках європейського права [Текст] / ред. кол.: О. Копиленко (співголова) та ін. Київ: Парламент. вид-во, 2006. С. 48–59.
6. *Оніщенко Н. М., Стоєцький С. В., Сунегін С. О.* Право і мораль як соціальні регулятори в контексті розвитку громадянського суспільства: сучасні реалії // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 10. С. 64–70.
7. *Недюха М. П., Федорін М. П.* Лобізм як соціально-політичний феномен: сутність та засоби впливу [Електронний ресурс]. Стаття перша // Віче. 2010. № 3. С. 22–25; Стаття друга // Віче. 2010. № 4. С. 12–55. URL: www.viche.info/journal/1857/
8. *Недюха М. П.* Правова ідеологія українського суспільства [монографія]. Київ: МП “Леся”, 2012. 400 с.
9. *Коцюба О.* Правологія – наука третього тисячоліття, або Новітня ідеологія прав, свобод і обов’язків людини // Право України. 2003. № 8. С. 100–104.
10. *Гавриленко І. М., Недюха М. П., Усаченко Л. М.* Соціальний розвиток: [монографія]. Херсон: Грінь Д. С., 2014. 478 с.

11. *Чечот Д. М.* Субъективное право и форма его защиты. Ленинград: Изд-во Ленинградского ун-та, 1968. 227 с.
12. *Шайкенов Н. А.* Категория интереса в советском праве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Свердловск: 1990. 22 с.
13. *Малько А. В., Субочев В. В.* Законные интересы как правовая категория. СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. 416 с.
14. *Римаренко Ю. І.* Державницький інтерес (сутність) // Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; [редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін.]. Київ: Довіра; Генеза, 1996. С. 290–291.
15. *Римаренко Ю. І.* Державницький інтерес як ідеологічний феномен // Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; [редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін.]. Київ: Довіра; Генеза, 1996. С. 292–293.
16. *Недюха М. П.* Сутність та призначення правової ідеології як визначального складника правової політики України // Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2012 р.) / за ред. О. М. Рудневої, д-ра юрид. наук, проф. Київ: НІСД, 2013. С. 38–47.
17. *Макаров В. Л.* Интересы // Политическая энциклопедия: в 2 т. Т. 1. / [Рук. науч. проекта Г. Ю. Семигин]. Москва: Мысль, 2000. С. 451–452.
18. *Ролз Дж.* Теория справедливости [пер. с англ.] / науч. ред. и предисл. В. В. Целищева. 2-е изд. Москва: Изд-во ЛКИ, 2010. 536 с.
19. *Бондарук С. О.* Досвід західних демократій та мультикультурний розвиток в Україні // П міжнар. наук. конф., 2002 р., 24–26 трав., м. Одеса: [матеріали] / укл. Л. Марголіна. Київ: Ай Бі, 2003. 729 с.
20. *Бобровник С. В.* Компромiс i конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу [монографія]. Київ: Юридична думка, 2011. 384 с.
21. *Недюха М. П., Тумко О. І.* Гармонізація відносин платників податку і держави як соціальна проблема // Социальные технологии: Актуальные проблемы теории и практики. Междунар. межвуз. сб. науч. работ. Вып. 23. Запорожье: Изд-во ГУ “ЗИГМУ”, 2004. С. 200–208.

Обґрунтовано зміст поняття “законні інтереси платників податків” відповідно до вимог людиноцентристського підходу у праві з його двома домінуючими різноспрямованими тенденціями — пріоритетності інтересів людини та “вищості” загального блага, а також антрополого-комунікативного розуміння компромісу і конфлікту у сфері податкових правовідносин. Зазначене сприяє виробленню різнорівневого правового механізму реалізації законних інтересів та захисту прав платників податків, зокрема, теоретико-правового, конституційного, інституціонального, адміністративно-правового та судового.

The content of the concept of “legitimate interests of taxpayers” is substantiated in accordance with the requirements of a human centered approach in law with its two dominant, divergent trends — the priority of human interests and “superiority” of the common good, as well as anthropological and communicative understanding of the compromise and conflict in the field of tax legal relations. The said contributes to the development of a multi-level legal mechanism for the realiza-

tion of legitimate interests and the protection of the rights of taxpayers, in particular, the theoretical-legal, constitutional, institutional, administrative-legal and judicial.

Обосновано содержание понятия “законные интересы налогоплательщиков” в соответствии с требованиями человекоцентристского подхода в праве с его двумя доминирующими разнонаправленными тенденциями — приоритетности интересов человека и “превосходства” общего блага, а также антрополого-коммуникативного понимания компромисса и конфликта в сфере налоговых правоотношений. Указанное способствует выработке равноуровневого правового механизма реализации законных интересов и защиты прав налогоплательщиков, в частности, теоретико-правового, конституционного, институционального, административно-правового и судебного.

Надійшла 13 червня 2017 р.